

Integrované vzdelávanie detí a mládeže s poruchou sluchu z pohľadu psychológa

Spoločné vzdelávanie počujúcich a sluchovo postihnutých detí bolo na Slovensku oficiálne zavedené v 90. rokoch počas demokratických zmien v spoločnosti. Hlavným zámerom bola humanizácia výchovno-vzdelávacieho procesu. Integrované vzdelávanie umožnilo mnohým sluchovo postihnutým deťom ostať v rodine a navštevovať bežný typ školského zariadenia v mieste bydliska.

Dá sa predpokladať, že dieťa bude primerane emocionálne saturované a z podnetného prostredia bežnej školy dokáže viac profitovať, teda plnšie rozvinie svoj intelektový a osobnostný potenciál. Vytvorí sa tak preňho vhodnejšie podmienky pre profesionálne a sociálne začlenenie v majoritnej spoločnosti, než pri absolvovaní špeciálnej školy s interným režimom. Na rozdiel od zahraničia, bol tento spôsob vzdelávania u nás zavedený bez zohľadnenia predošlých skúseností, diskusie a vzájomného konsenzu všetkých zainteresovaných strán. Preto je integrované vzdelávanie dodnes, napriek viacerým úspechom, zdrojom napätia a protichodných postojov najmä v odborných kruhoch. Najbližšie k oficiálnej verzii sú zrejme *počujúci rodičia* sluchovo postihnutých detí. Považujú vzdelávanie v bežných školách za možnosť lepšej životnej perspektívy pre svoje dieťa a táto alternatíva im do určitej miery pomáha vyrovnáť sa s jeho postihnutím. *Učitelia* bežných škôl integrované vzdelávanie považujú ako problém, záťaž a prácu na viac. *Dospelí nepočujúci* ho hodnotia ako cudzí element, narúšajúci integritu osobnosti a kultúru nepočujúcich. Ako výzvu pre všetkých zainteresovaných, ale aj ako náročnú životnú situáciu, ktorú nedokáže zvládnuť každý, ho vidia *psychológovia*. Možno si v tejto súvislosti položiť otázku - majú vôbec kompetenciu

do vzdelávania hovoriť aj iné osoby ako pedagógovia? Prečo sa tým zaoberá práve psychológ? Ubezpečujeme všetkých pedagógov, že určite nie z dôvodu nadradenosti a potreby kritizovať prácu iných. Výchovno-vzdelávacie proces je náročná úloha s ďalekosiahlym dosahom na život detí. Domnievame sa, že dialóg a spolupráca viacerých odborníkov, ale aj rodičov i samotných postihnutých môže priniesť úžitok predovšetkým samotnému dieťaťu. Všetci vnímajú spoločný objekt svojho záujmu z rozličných uhlov pohľadu čím vzniká oveľa plastickejší obraz reality. Spoločné poznanie je objektívnejšie a komplexnejšie a z neho vyplývajúce praktické postupy efektívnejšie.

Narušenie sluchového vnímania rôzneho rozsahu a etiológie je limitujúcim faktorom v komunikácii i sociálnom kontakte. Prelingválne sluchové postihnutie stredného a ťažkého stupňa je rizikom pre celkový psychický vývin dieťaťa. Primárne sťažuje proces osvojenia si reči – dôležitého zdroja informácií a prostriedku sociálnej interakcie. Emocionálna a kognitívna deprivácia, v dôsledku absencie sluchových podnetov a nedostatočne uspokojovanej potreby komunikácie so svojim okolím v dôležitom vývinovom období sekundárne podmieňuje funkčnosť a kvalitu psychických procesov. Kognitívny vývin nepočujúcich detí, ktoré ani s kvalitným načúvacím aparátom nie sú schopné vnímať a porozumieť hovorenú reč, podlieha síce všeobecným vývinovým zákonitostiam, má však svoje špecifické tempo a charakter ktoré sa manifestujú predovšetkým v oblasti verbálnej inteligencie, divergentného myslenia, schopnosti abstrakcie a hodnotenia.

Výskum sme realizovali u stredne ťažko a ťažko sluchovo postihnutých žiakov bežných základných a stredných v Bratislave, Nitre a v Lučenci. Podarilo sa nám zachytiť niektoré vývinové zmeny v štruktúre kognitívnych schopností. V priebehu vzdelávania sluchovo postihnutých detí v bežných školách dochádza v kognitívnom vývine k výraznému rozvoju rečových schopností, predovšetkým v oblasti slovnej zásoby a porozumenia obsahu písanej a hovorenej reči. Tempo vývinu reči je špecifické, najvýznamnejší pokrok sme zaznamenali v období neskorého adolescence a ranej dospelosti, kedy väčšina nami sledova-

ných respondentov dosiahla výkony zodpovedajúce strednému pásmu priemeru, podľa noriem pre počujúcich. Nie všetky zložky v štruktúre kognitívnych schopností sa zdokonaľujú rovnako intenzívne. Pomalším tempom prebieha sociálne dozrievanie a rozvoj procesov abstraktného uvažovania. Pre mladšie sluchovo postihnuté deti je typická prevaha performačnej zložky v štruktúre kognitívnych schopností. S postupným rozvojom rečových spôsobilostí dochádza paralelne k znižovaniu výkonu v performačných úlohách a vyrovnávaniu vysokej diskrepancie medzi verbálnymi a praktickými schopnosťami. Nadpriemerná úroveň zrakovej diferenciacie, schopnosti štruktúrovať a spracovávať zrakom vnímané podnety, zrakovomotorickej koordinácie a priestorovej orientácie ostáva aj vo vyššom veku u sluchovo postihnutých zachovaná. Tento trend v kognitívnom vývine môžeme potvrdiť aj na základe viacročných výskumných i poradenských skúseností. Rozvoj reči je u integrovane vzdelávaných sluchovo postihnutých intenzívnejší a dosahuje kvalitatívne vyššiu úroveň ako u absolventov škôl pre sluchovo postihnutých. Niektorí z nich nedokážu totiž po absolvovaní 10 ročnej školskej dochádzky čítať s porozumením a ich rečový prejav je po obsahovej stránke podstatne chudobnejší.

Všetky pozitívne zmeny v kognitívnom vývine nemožno samozrejme interpretovať ako dôsledok integrovaného vzdelávania. Podstatnú, dokonca rozhodujúcu úlohu zohrávajú viaceré faktory ako sú napríklad intenzívna raná starostlivosť, intelektové a osobnostné predpoklady dieťaťa, stimulujúce rodinné zázemie, prirodzený vývin a i.

Naše zistenia sú v súlade s viacerými zahraničnými štúdiami, ktoré potvrdzujú zlepšenie verbálnych a akademických spôsobilostí sluchovo postihnutých integrovane vzdelávaných žiakov a študentov. Napriek tomu zastávame stanovisko, že integrovaný spôsob vzdelávania je pomerne náročný a za súčasných podmienok realizácie v praxi nie je vhodný pre všetky sluchovo postihnuté deti.

PhDr. Katarína Zborteková
Výskumný ústav detskej psychológie
a patopsychológie,
Špeciálnopedagogická poradňa pre
sluchovo postihnuté deti, Bratislava